

Franckesche Stiftungen zu Halle

**Ivsti Henningii Boehmeri, Icti, Potent. Regi Borvss. A Consil.
Int. Regim. Dvcat. Magdeb. Cancell. Director. Reg. Frideric.
Eivsdemqve Prof. Ivrr. ...**

Böhmer, Justus Henning

Halae Magdebvrgicae, MDCCLXXIII.

VD18 12136018

Cap. IV. De Iure Imperantium Circa Collegia Et Universitates.

Nutzungsbedingungen

Die Digitalisate des Francke-Portals sind urheberrechtlich geschützt. Sie dürfen für wissenschaftliche und private Zwecke heruntergeladen und ausgedruckt werden. Vorhandene Herkunftsbezeichnungen dürfen dabei nicht entfernt werden.

Eine kommerzielle oder institutionelle Nutzung oder Veröffentlichung dieser Inhalte ist ohne vorheriges schriftliches Einverständnis des Studienzentrums August Hermann Francke der Franckeschen Stiftungen nicht gestattet, das ggf. auf weitere Institutionen als Rechteinhaber verweist. Für die Veröffentlichung der Digitalisate können gemäß der Gebührenordnung der Franckeschen Stiftungen Entgelte erhoben werden.

Zur Erteilung einer Veröffentlichungsgenehmigung wenden Sie sich bitte an die Leiterin des Studienzentrums, Frau Dr. Britta Klosterberg, Franckeplatz 1, Haus 22-24, 06110 Halle (studienzentrum@francke-halle.de)

Terms of use

All digital documents of the Francke-Portal are protected by copyright. They may be downloaded and printed only for non-commercial educational, research and private purposes. Attached provenance marks may not be removed.

Commercial or institutional use or publication of these digital documents in printed or digital form is not allowed without obtaining prior written permission by the Study Center August Hermann Francke of the Francke Foundations which can refer to other institutions as right holders. If digital documents are published, the Study Center is entitled to charge a fee in accordance with the scale of charges of the Francke Foundations.

For reproduction requests and permissions, please contact the head of the Study Center, Frau Dr. Britta Klosterberg, Franckeplatz 1, Haus 22-24, 06110 Halle (studienzentrum@francke-halle.de)

urn:nbn:de:gbv:ha33-1-202771

CAP. IV.

DE IVRE IMPERANTIVM CIRCA COL-
LEGIA ET VNIVERSITATES.

§. I.

COLLEGIUM seu VNIVERSITAS
est *collectio constans, plurium personarum
unitarum ad certum aliquem finem communi-
ter obtinendum. r)*

§. II.

bus matrimonialibus dispensare, qua delegata pote-
state deficiente, a iure dispensandi desistere debent,
quod a gratia & potestate legislatoria, non iudiciaria de-
pendet. Inde quoque est, quod magistratui inferiori
haud concessum sit, poenam lege constitutam remitte-
re, aut in aliam mutare, sed simpliciter legem sequi
debeat. Non confundenda tamen est cum dispensa-
tione *interpretatio restrictiva*, quæ itidem ad magistratus
inferiores spectat, cum ita tantum index declarat, cas-
sum ob peculiarem concurrentem circumstantiam haud
contineri sub lege, neque principis voluntatem, licet
in lege generaliter declaratam, ad casum propositum
extendendam esse.

- *) 1) Requirantur ad collegium *plures personæ*, ad mini-
mum tres, ut eo facilius possint inter se consentire, &
maiora efficere. 2) Debent esse *uniti inter se ad unum
finem*, quæ unio ad essentiam requiritur, & per illam
unum corpus vel una persona moralis constituantur.
Hæc unio est *anima collegiorum*, & hinc, illa penitus
dissoluta, collegium quoque interit, quia ita quasi spi-
ritum suum amittit; e contrario, quamdiu *eadem unio*
manet, idem collegium durare censetur, licet paula-
tim mutantur personæ, & aliæ aliis surrogentur.
Porro quicquid ita uniti agunt, hoc non *singulis im-*
putan-

§. II. Collegia & sodalitia inire est res libertatis naturalis, adeoque in *statu naturali* permiffa, imo ad amicitias stabiliendas fatis apta, quamuis propter finem malum *s) ex accidente* iuri naturæ repugnare possint.

§. III. Neque, introductis rebuspublicis, collegia prohibita fuere absolute, quia cum his optime consistere possunt, tanquam *societates æquales*, *t)* & quæ reipublicæ adhuc eodem

putandum, sed *omnibus coniunctim sumtis*, atque hac ratione, quod vniuersitas debet, singuli haud debent. Neque statim quod singuli egerunt, vniuersitati imputandum, vt si singuli deliquerunt, non tamen qua sunt *collegæ*, id quod ratione pœnæ infligendæ attendendum, vbi singuli separatim coercendi. Quando autem collegium deliquit, id quod fit, si ex *decreto collegii* aliquid factum, pœna in ipsum collegium conueniens dictatur. Denique *3) vnus idemque finis* omnibus communis esse debet, quod de *licito* haud dubie intelligendum. A *societate negotiatoria* in eo differt, quod non instituuntur ad commune lucrum & questum, nec *perpetuo iure*, sed singuli sua propria bona habeant in collegio vt plurimum.

c) Sic quando instituuntur sodalitia ad generis humani oppugnationem, qualia olim *latronum* erant *sodalitia*, iuri naturæ repugnant, licet vel maxime inter gentes tolerentur, vel a republica approbentur, quorsum refert Solonis legem in *l. ult. D. de Colleg.* *BODINVS* de *republica* l. III. c. 7. p. 513. vbi verba *ἐπὶ δέσπαισι οὐχόμηνους*, aliter interpretatur, ac quidem vulgata verbo admittit.

t) Collegia sunt *societates æquales*, quatenus ordo imperandi & parendi talis, qualis in republica viger, ibidem cessat. Solet quidem aliquis collegio præfici, qui dirigit collegii negotia, singulos conuocet, acta collegii cussit.

dem modo subsunt; ut singuli. Quid quod ratio reipublicæ nonnunquam certa collegia requirat, per quæ administratio reipublicæ expediri queat.

§. IV. Et quia collegia quædam proprium & a reipublicæ fine diuersum finem habent, non inuoluit contradictionem, si imperans semet quoque collegio subditorum adiungat, quo casu non ut *imperans*, sed ut *membrum collegii* u) consideratur.

§. V.

custodiat, & iura eius tueatur, sed absque imperio cum reliquorum votis propterea nihil detrahatur. Hoc posito, noua respublica in republica per collegii constitutionem non erigitur, sed tum singuli, tum omnes coniunctim & pro vna summi persona, subsunt imperio reipublicæ, adeoque huius est præcauere, ne simplex collegium æquale in formam reipublicæ paulatim excreseat, quod facile fieri potest, si potestas singulorum collegiorum non satis circumscribatur.

u) Sunt ecclesiæ nihil aliud quam collegium æquale, quibus princeps cum se adiungit, ibidem haud consideratur ut princeps, sed ut auditor, ut Christianus, qui cum reliquis eundem finem intendit; quod non recte animaduertunt hi, qui triplicem statum in ecclesia fingunt, ecclesiasticum, imperantem, & plebeium. Similiter cum princeps etiam ut paterfamilias circa rem familiarem possit considerari, quid prohiberet, si collegio mercatorum, metallicorum, aliorumque se adiungeret? prout praxis rerumpublicarum docet. Verumtamen nihilominus ut summus princeps adhuc in ipsum collegium retinet & exercet summam potestatem, ex quo fit, ut minus tutum sit ceteris sodalibus, habere imperantem collegam.

Ha.

§. V. Introductis tamen ciuitatibus, ex fine reipublicæ imperantis erit, præcauere, ne per collegia aliquod præiudicium reipublicæ inferatur. x)

§. VI. Imo sicuti singuli, ita quoque integra collegia imperantis directioni adhuc subfunt. y)

§. VII.

x) Habent collegia in republica sua commoda, habent incommoda. Promouent commercia, vnionem inter ciues firmanant, & defensionem reipublicæ inferuiunt, quæ sæpe magis a collegiis quam singulis haberi potest. Sed incommoda a collegiis quoque metuere debet respublica. Iam antea dixi, facile posse degenerare in respublicas nouas: certe apta sunt ad seditiones in republica fouendas, ad declinandum obsequium, ad factiones colendas, quæ omnia a singulis non tam facile metueda sunt. Cogitandum est, rempublicam esse corpus ægrotans, ex multis corruptis membris constans: quo magis autem eiusmodi membra putida inter se cohererent, eo plus damni reipublicæ imminet. Ad hoc vero auertendum, finis reipublicæ imperanti curam singularem commendat.

y) Nouum argumentum, ex quo ius imperanti in collegia adstruitur. Collegia coalescunt ex subditis, qui inter se adhuc manent æquales, & sic collegium ipsum, licet nouam personam moralem in republica sustineat, a subiectionis vinculo tamen haud liberatur. Quale ius ergo in singulos, tale multo magis imperanti in collegium competit, quod iidem *vnus personæ vicem* gerit, sed magis reipublicæ nocere potest, ac quidem singuli, & ita quoque eo magis imperanti incumbit, omnibus providere modis, ne reipublicæ damnum a collegiis inferatur.

z) Iu.

§. VII. Sic itaque imperanti competit (I.) ius plane prohibendi 2) collegium aliquod, quo facto collegium *personae civilis* amittit iura.

§. VIII.

2) Iudicat ipse imperans, quæ collegia sint toleranda in ciuitate, quæ reprobanda. Si *tolerat*, habent effectus civiles, licet omni iustitiæ & pietati aduersa sint. Si *reprobat*, amittunt omnes effectus civiles, licet pietati & bonis moribus congruant. Sic *ecclesiæ* & *hetæriæ*, vii agapæ primorum Christianorum vocantur a PLINIO, optimum & sanctissimum habuere scopum: at postquam sub imperatoribus ethnicis prohibebantur, pro corpore *ciuili* in republica Romana nec haberi, nec ex testamento capere, nec immobilia aut alia bona possidere poterant, donec per Constantinum M. facies rerum mutaretur, & ecclesiæ approbarentur, quo ipso statim effectus civiles consequerentur. Pertinet huc PLINII ad Traianum epistola de collegiis Christianorum, vbi circa finem ita: *Quibus peractis morem sibi discedendi fuisse, rursusque coeundi, ad capiendum cibum, promiscuum tamen & innoxium, quod ipsum facere desisse post Edictum meum, quo secundum mandata tua hetærias esse vetueram, vid. lib. 10. epist. 97. vbi contextus docet, hetærias idem denotare quod collegium, vti obseruat Clariss. SAMUEL BASNAGE tom. 2. annal. ad ann. 110. §. 3. Conf. diss. iur. eccles. antiq. IV. ad Plin. & Tertull. Sic etiam de Aulio Flacco Aegypti Præfecto Philo in Flacc. ait: vetabat cætus promiscuæ multitudinis, sublatis etiam sodalitiis, quæ prætextu sacrorum vacabant mero & crapulæ. Scilicet eadem ratione vsus esse videtur, qua patres, qui ob eandem rationem vigilias nocturnas, ex quibus multa incommoda in ecclesiam redundabant, seculo XIII. passim sustulerunt: sic quoque agapæ tandem sublatae sunt, cum in comestationem degenerarent.*

a) Quan-

§. VIII. Quem in finem (II.) imperans quoque disponere potest, ne vllum aliquod collegium in republica toleretur, a) nisi quod confirmatum & publice approbatum sit.

§. IX. Similiter (III.) imperanti competit
ius

a) Quantopere Romani in republica libera horruerint conuentus promiscuos ciuium, docet LIVIVS lib. XIX. c. 15. Ita enim Posthumius ibidem: *Maiores vestri, ne vos quidem, nisi cum aut vexillo in arce posito comitiorum casu exercitus edictus esset, aut plebi concilium tribuni indixissent, aut aliqui ex magistratibus ad concionem vocassent, forte temere coire voluerunt, & ubicunque multitudo esset, ibi & legitimam multitudinis rectorem censabant debere esse.* Nouerant enim incommoda, quæ ex promiscua coitione ciuium in rempublicam redundare possent. Ita quoque iure *Lubecensi* prouisum, vt omnibus collegiorum conuentibus quidam senatores intersint, ne quid in detrimentum rei publicæ ibidem statuatur. vid. *ius Lubec. lib. IV. tit. 13. art. 3.* Atque hinc satis prudenter in iure Romano constitutum fuit, nullam collegium pro legitimo habendum esse, nisi autoritate publica esset constitutum, & hac ratione *criminis extraordinarii* rei erant, qui absque publica approbatione coiuerant. Licet enim collegia per se non sint illicita, talia tamen sunt, vbi lege publica certa ratione sunt prohibita. Neque hoc tantum ad *collegia profana* pertinet, sed etiam *sacra*, cum imperantis sit prouidere, ne sub prætextu sacrorum & pietatis aliquid fiat contra rempublicam. Experti sunt imperantes cum maximo suo damno, quantas turbas sæpe dederint tot pia, vt vocantur, collegia, fraternitates, ordines, societates, cætera, quæ cum ab initio sub innuolucro pietatis permixta fuerunt, postea, vbi altas radices egerunt, satis eradicari non potuerunt.

b) De

ius noua collegia & societates instituendi, *b)* & illis certum regimen, leges, priuilegia aliaque iura præscribendi, prout salus reipublicæ postulare videtur.

§. X.

b) De priuatis hætenus. Publica sequuntur, quæ quoad suam institutionem primam & directionem a publica dependent *autoritate* reipublicæ, & sic in multis a collegiis ceteris priuatis differunt, tum ratione priuilegiorum & iurium, tum ratione administrationis honorum, quæ hic non æque solet esse libera, uti quidem in *priuatis*: in his enim collegium de bonis suis adhuc libere disponere potest, prout priuati: publica collegia, quæ bona possident, *autoritate* publica possident, & imperanti eo nomine ratio est reddenda, atque adeo siue eius præscitu ordinarie de iis disponere nequeunt, uti sunt bona ciuitatum, communitatum, Academiæ, imo etiam ecclesiæ. Quid enim aliud sunt, quam cætus publici? Pertinent huc institutiones collegiorum commerciis perpetuis inserviientium, Academiæ, Gymnasiorum & Scholarum, variarumque scientiarum, ut sunt passim les *sociétés des sciences*. Item collegium Iurorum, Medicorum, Scabinatum, Iudicum, prouentuum & reddituum reipublicæ curandorum &c. Imo ex hoc iure fluit ius dandæ ciuitatis, ut scilicet pagus vel vicus possit erigi in ciuitatem quoad iura, priuilegia & alia, quæ ciuitatem constituunt, quæ vnice ex imperantis autoritate dependent, cum hoc ius regimen reipublicæ respiciat. Hinc olim satis disputatum fuit, utrum dominis regionum ius dandæ ciuitatis competere? Adducit hunc in finem NICOL. HERTIVS *diff. de super. territ. c. 18.* chartam de anno 1312. ex IO. ISAACI PONTANI *hist. Gelr. lib. 6.* ubi conclusum fuit per principes, quod nullus princeps aut dominus possit alicui oppido vel concedere aliquas libertates, vel priuilegiare

§. X. Hæc *collegia publica* ad administrationem reipublicæ pertinent, proinde (IV.) imperanti competit ius cogendi subditos, vt in tale collegium se referant, c) & quod sui muneris ibi erit, peragant.

§. XI. Circa *priuata collegia* (V.) ius habet prospiciendi, ne quid ibidem statuatur in præiudicium reipublicæ. d)

§. XII.

giare aliqua oppida absque manu & expresso consensu Regis, in cuius regno dominium ipsius domini situm existit, id quod etiam exemplis aliis declarat, non omittis tamen contrariis, siquidem principes eo tempore tanta haud gaudebant superioritate, vt quidem hodie, propter quam iis quoque hoc ius denegari nequit, vt probatum dedit Dn. THOMASIVS peculiari diss. de iure statuum dandæ ciuitatis.

c) Præsuppositi talia collegia, quæ administrationi reipublicæ inferuiunt, quæ reuera ad munera publica referenda sunt. Hoc intuitu quoque admitto, renitentem suo modo, non tamen obtorto collo, cogi posse ad subeundum munus ecclesiasticum, si a) satis idoneus β) & religioni illius ecclesiæ, cui præficiendus, additus sit. ZIEGLER. de cleric. renit.

d) Hoc imprimis attendi debet circa collegia opificum, qui non raro inter se constituere solent, quæ vel monopolia sapiunt, vel aliter noxam reipublicæ inferunt. Grauitèr de eiusmodi abusibus conqueritur IO. FERRARIUS MONTANVS lib. 6. de instir. reip. c. 5. aiens: In societatibus suis atque collegiis isthæc ordinant atque statuunt, quod priuatim commodet, atque a publica utilitate tam alienum sit, quam quod alienissimum. Hinc est, quod in rebus publicis non bene instructis pistores inter se statuunt, donec alteri panis supersit, ne alter venalem proponat. Calcearii, sartores, lin-

Bæhmeri I. P. viii.

FF

reo-

§. XII. Quamuis itaque cuilibet collegio integrum sit, per modum *pacti* aliquid statuere de *negotiis collegii*, secundum quod in iis procedatur; hæc tamen statuta etiam subsunt e) imperantis iudicio & inspectioni.

§. XIII.

reones atque alii, ut arctus sit famulitii numerus. Inter pannicularios conveniri solet, ne ultra præstitum quisquam pannos annuo spatio conficiat. Quæ ex eo promanant, quod in collegiis plerumque sunt plures eorum, qui vel artificia male callent, acreque exercent, aut sua luxu, alea & comessationibus profundunt ac decoquunt, quam qui sedulo laborant, rebusque acquirendis strenuam & honestam operam locant, artisque exercitium sibi utile faciunt. Inter quos facile numerus vincit, & quod prius est utili præferitur: tamen si fax illa hominum parum consideret, quid utile sit, etiam utrumque, sed cum ipsis nulla emergendi spes sit, aliis quoque successum invident, & hoc pacto non solum, quod publice perniciosum est, urgent, verum etiam, quod priuatim commodaret, intervertunt. Unde fit, ut collegia illa artificum præter hoc, quod ob inconsultam statutorum remeritatem illicita atque inhonestas habent, etiam multis oppidis perniciose sint; quo magis inuigilandum est magistratibus, ne tale quidpiam fiat, sed pestibus illis interdicator. Est itaque principi relicta reformatio eorum, quæ pessimis moribus in collegiis introducta in detrimentum reipublicæ vergunt, de quibus mediis plenissime agit PETRVS GREGORIUS de republ. lib. 13. c. 3.

- e) (I.) Leges quidem condere soli imperanti concessum; interim priuatis haud inredictam, inter se pacta de negotiis inter se peragendis inire, quin cum collegium absque certo ordine non subsistat, hic vero per pacta certa

certa determinari debeat, censetur quoque collegio ins
 pacta talia constituendi datum, eo ipso, quo publice
 approbatum est. Neque adeo (II.) *confirmatio* talium
 statutorum necessario a principe vel summa potestate
 petenda, cum etiam absque illa vim obligandi ex
 propria virtute habeant; quamvis omnino utilis sit,
 Potest tamen (III.) imperans confirmationem eorum
 sibi reservare, ut absque illa non valeant, id quod
 maxime reipubl. conducit, cum alias collegia ple-
 rumque talia statuunt, quæ reipubl. quidem damno-
 sa, singulis autem de collegio proficua esse soleant.
 Hac confirmatione accedente, pacta talia (IV.) in le-
 ges proprie dictas transeunt, & sic non amplius a
 collegio possunt reuocari, uti quidem nuda pacta.
 Cæterum (V.) pacta talia tantum valent, quatenus de
 rebus collegii inita, extra quas si aliquid statuatur,
 id merito pro inualido habendum; quo etiam perti-
 net, si quidem aliquid determinent de rebus collegii
 sui, sed (VI.) in *præiudicium reipublicæ*, quia in ge-
 nere omnia pacta privatorum ad hanc normam diri-
 genda, & ea, quæ aduersantur saluti reipublicæ, pro
 illicitis habenda. Sic damnosum est reipublicæ col-
 legiorum statutum, si opifices statuunt, ut nemo ope-
 ram suam minoris locet, vel rem suam minoris ven-
 dat, quam inter se conuenerint, vel ut iniuriam pas-
 sus tandiu ab opificio excludatur, donec iniuriam
 vindicauerit &c. Cum autem (VII.) talia pacta
 essent otiosa, nisi etiam quædam *coactio* illis adieci-
 reretur, ita quoque permissum collegio, pœnam con-
 uentionalem in transgressores statuere, quæ tamen
 multam pecuniariam leuiorem excedere nequit. Hoc
 ipso (VIII.) *proprie dictam iurisdictionem* haud exer-
 cet, quippe quæ absque imperio est inefficax, quod
 in collegio æquali cessat: interim hoc collegio quoque
 datum censei debet, ut possit cognoscere de negotiis
 ad collegium spectantibus, & per maiores determina-
 re, an aliquis pacta violauerit, in qua *notione* si ex-
 cedatur, tunc demum iudex ordinarius de hoc grau-